

Spirit of Bosnia / Duh Bosne

An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Rumijeva filozofija i bosanska paradigma

Nevad Kahteran

Situiranje bosanske paradigme u ovom radu je dijametalno opre?no sadašnjim prevaliraju?im percepcijama o BiH. Naše je nastojanje da ponudimo ispravan odgovor na aktualnu situaciju i glavno pitanje: "Da li ?emo se fokusirati na naše razlikovnosti, ili pak na ono što nam je zajedni?ko u Bosni?" Moja je želja da pokažem da ovo nije istinsko lice tradicionalne Bosne, ve? da bosanska tradicija, ispravno shva?ena, može poslužiti kao model ne samo od, ve? tako?er za inter-religijske odnose u Europi i svijetu. Otuda, ne samo da prihvatom, ve? snažno promoviram ideju Bosne kao mikrokozmosa – paradigme – globalnih odnosa tijekom stolje?a, ili kao razjašnjenje konteksta razvijaju?eg kulturološkog pluralizma. U ovom smislu rat koji je vo?en u periodu 1992-95. izme?u natjecateljskih etno-religijskih partikularizama, imenovan kao "rat protiv Bosne", a što je tek eufemizam za ono što se izdešavalо, tek je njezin frankensteinovski izgled. Stoga podrška bosanskom modelu i paradigmii nije tek pitanje izbora, ve? pitanje na kojemu se razlama ili spaja slika modernog svijeta, osnažuju?i ili slabe?i povjerenje u jedinstvo tog svijeta.

Nažalost, u stanju jedne tunelske vizije svijeta i prevaliraju?e filozofije ?opora u posljednjih petnaestak godina na ovim prostorima, te odsustva istinskog kriti?kog duha i jednog takovrsnog otvorenog i kriti?ki nastrojenog modela mišljenja, kao i relevantne literature i ?asopisa s ovog podru?ja, suo?avamo se sa situacijom uspostavljenih nakaradnih kriterija koji su zapravo posve strani bosanskom bi?u i koji predstavljaju njegovu depravaciju, a ne nikako pravilo kakvim se danas nadaju. Me?utim, vezivanje obrazovanja i filozofije ni na koji na?in nije ograni?eno samo na zapadnja?ke tradicije i u tom smislu Bosna i Hercegovina, kao višestoljetni, ili bolje kazano milenijski prirodni most izme?u Istoka i Zapada, može igrati krucijalnu ulogu u tom pogledu, napose kada je u pitanju njegova islamska sastavnica i adekvatna interpretacija islama u EU. Me?utim, kako ina?e u svijetu preživljavamo krizu posvemašnje vrjednosne orientacije ("crisis of value orientation"), pitanje je sada koje stajalište zauzeti prema društvenim kompleksnostima globaliziranog svijeta? Sukladno mojim najboljim saznanjima i uvidima u ovu problematiku, ovo je ipak povoljan trenutak u eri konfliktnih odnosa izme?u razli?itih svjetonazora da se više dotaknemo upravo Rumijevog modela mišljenja, budu?i da on predstavlja to svima zajedni?ko tlo za vo?enje dijaloga i zamašnije uzajamno razumijevanje, tj. stvaranje izgledne interkulturnalne dimenzije i to ne samo u Bosni i Hercegovini, ve? globalno.

Iznova i iznova, rije?i ovog muslimanskog genija šalju nadu za mra?no doba u kojemu živimo. Kao prvo, potrebno je da Rumijev milozvu?ni naj (engl. reed – duha?ki instrument od trstike) odvrati pozornost od sve ja?eg i ?ujnijeg bubnjanja o tzv. neizbjježnom sukobu civilizacija, te da još jednom iznova osvijetli uzjamne odnose ljudskih bi?a u današnjem globalnom svijetu. Jer, svaka rije? koja je potekla iz njegovih usta prepuna je ljubavi i želje za mirom, budu?i da se on

obra?a izravno srcu, ujedno transcendiraju?i sve granice vremena i prostora. Dakle, Rumi i osam stolje?a po svojem ro?enju gradi mostove razumijevanja izme?u islamskog svijeta i Zapada, a njegovo djelo predstavlja zajedni?ki temelj za vo?enje suvislog dijaloga i održivog mira.

Kao i onomad u Rumijevo vrijeme, osje?amo skoro iste meteže, nemire i konflikte posvuda i, umjesto ja?anja svijesti o potrebi za uzajamnim razumijevanjem, religijska gorljivost se jednostavno zloupotrebljava u tzv. „sukobu civilizacija“ i otvara prostor za nastajanje tzv. zarotirane religije (U-turned religion). Da li smo doista u stanju i pripravni da poslušamo ovog jama?no jednog od najve?ih u?itelja univerzalne ljubavi i mira u našim obrazovnim curriculumima kao duhovnu inspiraciju za 21. stolje?e? Sam Mawlana Jalaladdin Muhammad Rumi, poznat jednako tako kao i Mevlivi, Hudavandigar, te Molla-i Rum, uz epitete kao što su Balkhi, Rumi i Konavi, anticipirao je ovu vrste današnje potrebe za njim kazavši sljede?e:

Tiho sam jecao tako da ?e stolje?ima koja ?e do?i,
svijet odjekivati zvukom mojeg hayh?
On ?e se okretati na osovini mojeg hayh?t.

Zapravo, za Rumija svako ljudsko bi?e je index za cjelokupni univerzum. On je vjerovao da je ljudsko bi?e mikrokozmos makrokozmosa. Važno je naglasiti da je ovo u?enje kazivano u vrijeme kada je mongolski teror vladao svijetom i u takvom dobu pojavio se ovaj ?ovjek koji je ?ovje?anstvu prišapnuo pjesmu života, svrhu vje?nosti, te dokaz postojanja. Bio je to princip ljubavi kao komunikacije sa istinom, poziv na mir i jedinstvo koji je i slogan aktualnih globalizacijskih procesa. Uostalom, kao i Eva de Vitray Meyerovitch, danas sam duboko ubije?en da se autenti?ni islam može ponajbolje predo?iti Zapadu upravo kroz Rumijeva u?enja i filozofiju. Uostalom, kako druk?ije razumjeti njegov poziv:

Do?i, do?i ma tkogod da si
Latalica, obožavatelj, idolater, nije važno.
Naša nije karavana o?aja
Do?i, ?ak ako si prekršio svoj zavjet tisu?u puta
Do?i, iznova do?i, hodi.

U Europi, a napose posljednjih tridesetak godina u SAD-u univerzalna dimenzija Mawlanine poruke je uvijek naglašavana kroz njegovo u?enje o univerzalnosti islama. Naime, on je zagovarao pluralizam i ukazivao na ljepotu razli?itosti bez narušavanja suštine religijske tradicije kojoj je pripadao, a što je važno potvrđivanje u eri zarotiranog islama. Štoviše, svaka religijska zajednica (a ne samo muslimanska umma) koja ne odobrava jedinstvo razli?itosti i razli?itost u jedinstvu zapada u fundamentalizam, dok istinski odgovor na ovaj kontrast zbilja leži u priznavanju jednakosti svih ljudi i shvatanju da smo svi jednako bespomo?ni pred Bogom. Mawlana je, dakle, dokazivao da religijsko vjerovanje i demokracija mogu biti komplementarni jedno drugom i to je ta njegova kriti?ka pedagogija za kojom smo danas, ne samo u Bosni i Hercegovini, u toliko silnoj potrebi u dalnjem unapre?enju i razvitku demokratskih procesa. On ovim svojim u?enjem doti?e svaku racionalnu dušu, me?utim, posvema je o?ito da ovo u?enje poti?e iz dubljeg poimanja tawh?da, budu?i da Rumi nije izgradio svoju teologiju tolerancije i inkluzivne duhovnosti odale?ivanjem od tradicionalnog islama, ve? kroz poniranje u njega.

Bosna i Hercegovina je uvijek baštinila tradiciju ovakovrsnog univerzalisti?kog i inkluzivisti?kog obrazovanja i odgoja na zasadama Rumijevske otvorenosti i filozofije Ljubavi, gdje Ljubav posjeduje svoj metafizi?ki i ontološki status. Primjerice, prva tekija mevlevijskog tipa, koju je podigao Isa-beg Ishakovi? na Bentbaši u Sarajevu, utemeljena je sada ve? davne 1462. godine! Dakle, izvorna i autohtona islamska sastavnica je u sebi oduvijek nosila zapretene zasade u?enja u pravcu globalne civilizacije ljubavi i mira, što je i naša današnja ideja o modernom i postmodernom obrazovanju – bez obzira na poteško?e s kojima se susre?emo na tom putu u aktualnom trenutku. Stvar je u tome da li ste više zagledani u sli?nosti ili razlike. Dakako, ukoliko naglašavate i inzistirate na razlikama, koje postoje i koje niko razborit uop?e ne negira, onda doista ne postoji mogu?nost uzajamnog slušanja i konstruktivnog djelovanja, budu?i da su tad ljudi spremni da uzbiru odavno otpale i crvave vo?ke sa abrahamskog monoteisti?kog svjedo?enja koje je zajedni?ko judaizmu, krš?anstvu u oba vida svojeg ispoljenja i islamu, te umjesto da uzbiru so?ne plodove sa samog stabla, oni zapravo sjede na odavno napuklim gran?icama te iste krošnje. Me?utim, ukoliko ste više zagledani u same sli?nosti, kojih, dakako, ima više i koje su uvelike brojnije, napose u Bosni i Hercegovini, tada presežete te razlikovnosti i izmi?ete ludilu postoje?eg reciprociteta, jednoj nacionalnoj slu?enosti kultom etniciteta, nacionalnih parokijalizama i zbilja jedne tunelske slike svijeta kakva je uprisutnjena od Dejtona naovamo i ?iji je najeklatantniji izraz danas getoizirana škola (ghetto-school), tj. dvije škole pod jednim krovom, a pod izlikom o?uvanja nacionalnog identiteta u?enika?! Istodopce, ti isti pobornici svoje etnije ne ?ine ništa, ili vrlo malo, da se ono istinski vrijedno u njihovoј tradiciji sa?uva i valjano predstavi, ?ine?i posvema jasnim i razvidnim da je na sceni puki ideološki diktat.

© 2008 *Nevad Kahteran*

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.